

Par ieskaita iespējamību

Komerclikuma 151. panta pirmajā daļā noteikts, ka pamatkapitālu apmaksā ar naudu vai mantisku ieguldījumu. Ieskaits tiek reglamentēts Civillikuma ceturtajā daļā – „Saistību tiesības”. Civillikuma 1846. pantā noteikts, ka ar ieskaitu jāsaprot prasījuma dzēšana ar pretprasījumu. Komerclikuma 153. panta pirmajā daļā noteikts, ka par mantiskā ieguldījuma priekšmetu var būt naudas izteiksmē novērtējama ķermeniska vai bezķermeniska lieta, kuru var izmantot sabiedrības komercdarbībā, izņemot lietas, uz kurām saskaņā ar likumu nevar vērst piedziņu. Pamatkapitāla apmaksā ar mantisko ieguldījumu nozīmē to, ka sabiedrības īpašumā nonāk ķermeniska vai bezķermeniska lieta, izņemot naudu. Likumdevējs mantisko ieguldījumu uzsver kā alternatīva naudai. Līdz ar to ieskaits nav nauda, tāpēc ieskaits nav uzskatāms par apmaksu naudā. Būtībā ieskaita pamatā ir abpusējas parādsaistības, tāpēc pēc līdzības var skatīt arī tiesību teorijas atziņas par parāda kapitalizāciju.

Sākotnējā Komerclikuma redakcija (197. panta piektā daļa un 256. pants) tieši paredzēja iespēju palielināt pamatkapitālu, ieguldot tajā prasījuma tiesības pret pašu sabiedrību. Ar 2002. gada 14. februāra grozījumiem atsauce uz kapitalizāciju minētajos pantos tika izslēgta. Tomēr tas nenozīmē, ka Komerclikums aizliedz kapitalizāciju. Grozījumi tika veikti, lai īpaši neizceltu šo mantiskā ieguldījuma veidu starp pārējiem. Respektīvi, prasījuma tiesības pret sabiedrību, t.sk., ieskaits, ir vērtējamas kā jebkurš cits mantiskais ieguldījums Komerclikuma 153. panta izpratnē. To apliecina arī likums “Par valsts un pašvaldības kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”. Likumā vairākkārt ir minēta kapitalizācija, kā pamatkapitāla palielināšanas līdzeklis. Protams, ka šajā gadījumā likums neatzīst parādu kapitalizāciju kā ekskluzīvu valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību privilēģiju, bet gan min kā vispārēju Komerclikuma atzītu līdzekli.

Sabiedrības parāds, kurš tiek aizstāts ar sabiedrības kapitāla daļām (t.s. parāda kapitalizācija jeb prasījuma tiesību apmaiņa pret sabiedrības kapitāla daļām) arī ir uzskatāms par mantisko ieguldījumu, nevis par ieguldījumu naudā. Šādā gadījumā sabiedrībai pastāv tieši tāds pats risks kā jebkuram citam mantiskajam ieguldījumam – reāla nauda netiek saņemta, bet parāda patiesā vērtība ir atkarīga no sabiedrības spējas to samaksāt. (Strupišs A. Komerclikuma komentāri III. „A. Strupiša juridiskais birojs” SIA, 2003., 86.-87.lpp., §169.) Tātad likumdevējs gribējis novērst situāciju, kad pamatkapitāls tiek apmaksāts ar nerealizējamām prasījuma tiesībām. Piemēram, Civillikuma 1853. pantā noteikts, ka parādniekam ir tiesība prasīt ieskaitu katrā laikā, kaut arī jau pēc tiesas sprieduma, to izpildot vai prasījumu samaksājot, ja tikai viņš pierāda, ka viņa pretprasījuma izpildīšanai vai samaksai nestāv ceļā nekādi šķēršļi. Pastāv iespēja, ka saistība starp sabiedrību un kreditoru nemaz nepastāv vai pastāv citi tiesiski šķēršļi ieskaita veikšanai pilnībā vai daļēji. Līdz ar to arī ieskaita iespējamība (abpusējā parādsaistība) ir jānovērtē tieši tāpat kā jebkurš cits mantiskais ieguldījums, lai noteiktu abpusējās parādsaistības esamību un šīs saistības vērtību.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ieskaits nav uzskatāms par apmaksu naudā. Ieskaits tiek uzskatīts kā mantiskais ieguldījums un ir nepieciešams mantiskā ieguldījuma novērtējums atbilstoši Komerclikuma noteikumiem. Turklāt Komerclikuma 152. panta pirmajā daļā noteikts, ka gadījumā, ja dibināšanas līgumā vai pamatkapitāla palielināšanas noteikumos nav paredzēts mantiskais ieguldījums, pamatkapitāls apmaksājams tikai naudā. Tātad pamatkapitālu ieskaita ceļā var apmaksāt tikai tādā gadījumā, ja tas ir paredzēts dibināšanas līgumā vai pamatkapitāla palielināšanas noteikumos.

Ar cieņu,
Uzņēmumu reģistra juriskonsults
Aivars Latkovskis